

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 1 maj 1900, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, med anledning af väckta motioner om skrivelser till Kongl. Maj:t i fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa klasser af statstjenstemän och betjente m. m.

Till utskottet har Andra Kammararen hänvisat tre motioner, som med hvarandra hafva sammanhang, i det de samtliga afse att åt vissa klasser af statstjenstemän och betjente bereda större sabbatshvila, än hvad som hittills anses hafva varit fallet.

I den första af ofvannämnda motioner (n:o 11) anhåller herr *J. G.*

Hazén,

att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, i hvad mån godstrafiken under sön- och högtidsdagar må kunna inskränkas å alla jernvägar inom landet, så ock med begäran, att i anledning häraf åtgärder må vidtagas och förslag till nödiga lagbestämmelser må afgifvas, hvilka äro till fromma såväl för hvilodagens helgd som ock för helgdagsfrihet åt jernvägsbetjeningen. I den andra motionen (n:o 150) hemställer herr *Carl G. Grundell,*

att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, om, huru och i hvad mån åt de tjenstemän och betjente vid postverket, statens jern-

Bih. till Riksd. Prot. 1900. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 17 Häft. (N:o 19). 1

vägar, statens telegraf- och telefonväsen, som hittills icke åtnjutit ledighet under sön- och helgdagar, sådan måtte kunna beredas, äfvensom huru ökad sabbatshvila måtte kunna tillfalla dem af nämnda tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjuta tjänstebefrielse under ifrågavarande dagar.

I den tredje motionen (n:o 157) föreslår herr *Hj. Sjövall*, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning om, huruvida icke all postsparbanks- och postanvisningsrörelse, med undantag endast för telegrampostanvisningar från utlandet, måtte kunna under sön- och helgdagar vardas instäld.

För sin anhållan anför herr *Hazén* följande grunder:

»Det torde få anses såsom en erkänd sanning, att frihet till helgdagshvila är en helig rättighet, hvilken såväl af religiösa som af humana skäl bör inom samfundet framkämpas åt så många som möjligt. Der denna frihet genom påtvingadt jordiskt arbete onödigtvis undantränges eller förhindras, uppkommer från de magtegendes sida en svår förnärmelse emot sjelfva människovärdet.

Hvad vår religionslära i berörda hänseende säger om hvilodagen är oss alla väl bekant. På grundvalen af det »tredje budet» hafva vi i vår svenska lagbok efterskrifna borgerliga helgdagsbud: »Idkar någon å sön- eller högtidsdag emellan klockan sex om morgonen och klockan nio om aftonen handverk eller annat arbete, som uppskof tåla kan, straffes med böter högst tjugo riksdaler, utan det sker till egen eller annans nödtorft. Lag samma vare, om kramlåda eller annan dylik bod å sådan sabbatstid till salu öppnas.» (Straffl. d. 16 febr. 1864 kap. 7 § 3.) Till dessa och andra stadgar kommer gammal god kristlig sed och för öfrigt mångfaldiga strömmar af personlig fromhet.

I anledning häraf är det nog på många — ja, måhända man vågar säga på de flesta, områden i vårt land så stäldt, att omkring våra sön- och högtidsdagar råder åtminstone någon utvertes helgd eller åtminstone hvila från jordiskt arbete. — Riksdags- och domstolsförhandlingar äro då instälda. Statens och kommunernas äldre embetsverk äfvensom affärsmännens lokaler äro då stängda. Qvarnar, fabriker, bruk och andra likartade inrättningar äro då på det hela taget i hvila. Landtmännen hafva då lemnat sina näringskällor, och äfven dagkarlen unnar sig då ro.

Så mycket mer väcker det uppmärksamhet, att *jernvägsrörelsen* i vårt land tagit så långt afstånd från helgdagsbudet. Kommer man till

statens jernvägar, så märker man ej några djupare spår af helgdags-hvila, och vänder man sin granskning åt de *enskilda* jernvägarne, så är förhållandet naturligtvis något olika, beroende på vederbörande styrelser — på deras egen aktning för hvilodagen, så ock på deras omtänksamhet om underlydande folk. Men på det hela taget är mycket ofrigt att önska. Det torde ej kunna förnekas, att i både norr och söder finnas sådana jernvägar, der mellan helgdagar och söndagar näppeligen finnes någon annan skilnad, än att de förra äro att anse såsom de mest ansträngande arbetsdagarne. Å dessa är nemligen ofta nog en mera ymnig persontrafik, uppmuntrad såväl genom förmånliga biljettpris som ock genom s. k. godtköps- eller lusttåg, hvilka åtminstone stundom äro så anordnade, att de synas äsyfta mera att vinna den uppväxande ungdomens tillgångar än att derjemte främja dess sanna väl. Härtill kommer ock den fortgående *godstrafiken* — och detta i dess mest *materialistiska gestalt*, för hvilken här och der icke ens större högtidsdagar eller böndagar äro skonade. Till skydd för jernvägsbetjeningen finnas visserligen reglementariska bestämmelser om s. k. frisöndagar; men närmare undersökning i ämnet torde gifva vid handen, att de ställen ej äro få, der dessa bestämmelser mera tillhöra papperet än verkligheten.

Öfver nu påpekade missförhållanden hafva allvarliga bekymmer uttalats från många håll af många olika skäl.

Som kraftigast hafva dock dessa rört sig omkring godstrafiken å sön- och högtidsdagar. Då denna i *regel* måste anses såsom sådant arbete, som uppskof tåla kan, så kan den näppeligen försvaras inför det redan förut anförda borgerliga helgdagsbudet — och då naturligtvis ännu mindre inför det religiösa. Den vanvördnad för hvilodagen och för dess ändamål, som dermed uppenbaras — oriktig i sig sjelf — har ock med sig förnedrande exempel bland allmänheten, och detta desto farligare, som ju jernvägsrörelsen innehar en mycket inflytelserik och beherskande ställning inom vårt folks ekonomiska och sociala lif. Genom ifrågavarande godstrafik lägges ock onödigtvis ett hårdt tvång på de stora skaror, som tienstgöra vid jernvägarne; ty förutom det, att ett betänkligt materialistiskt intrång göres på deras samvets- och religionsfrihet, blifva de ock beröfvade den helgdagshvila och ledighet, som annars pläga tillkomma svenska medborgare.

Som förändring till det bättre är högst önskvärd, så torde den ock, med redlig vilja, ej heller vara alldeles omöjlig. I det praktiska affärslandet England är ju så godt som all godstrafik instäld å hvilodagen; hvarför skulle ej något motsvarande kunna komma till stånd

äfvén hos oss? Här såsom annorstädes behöfva vi en *normalarbetsvecka*. Men denna försvinner, om vi — såsom ty värr mångenstädes skett — tappa bort helgdagsbudet, hvilket, utöfver dess religiösa ändamål, i humanistiskt hänseende är ett värn särskildt för de beroende och för de små gent emot öfvermagt samt påträngande vinnings- och njutningslystnad.

Under förhoppning, att det ämne, som nu framhålles, är i sig sjelft så starkt, att det genom dess egen inneboende kraft förmår tränga sig fram till seger, göres med denna motion vördsamt försök att på ifrågasvarande område uppresa helgdagsfrihetens fana.

Skaror af helgdagsvänner torde väl förefinnas, hvilka förmena, att man borde gå ännu längre och ännu mera omfattande, än hvad här särskildt framhålles. — Ja, villigt medgifves, att skall man se på *behofvet*, så kräfvés mycket mer. Men vid den till vårt folks sannskyldiga frigörelse oundvikliga stora reformer omkring helgdagsbudet synes det för tillfället mest trängande och därför ock lämpligast att gripa tag just här. Kommer man äntligen en gång derhän, att staten, som är den störste arbetsgifvaren i vårt land, börjar på nyssnämnda område att reformera sig sjelf, så får man hoppas, att den under intryck af framträngande god opinion ock skall i mån af möjlighet och behof fortgå till sina öfriga verksamhetsfält. Och vidare: börja jernvägsbolagen att lemna tillbörlig gärd åt helgdagshvilan, så synes ej osannolikt, att detta skall helsosamt återverka till flera andra bolag eller enskilda, hvilka till äfventyrs å sön- och högtidsdagar hålla sina underlydande bundna genom sådant jordiskt arbete, som uppskof tåla kan.

Alltså: på samma gång det nu ingångna nya tidehvarvet sättes i samband med helgdagsbudet — det urgamla och grundläggande sociala frihetsbudet — och på samma gång detta nu närmast sker på en punkt, der genom uppenbara missförhållanden så mycket talar för en snar förbättring, göres genom denna motion vördsam anhållan, att Riksdagen» etc.

Herr *Grundell* motiverar sin hemställen sålunda:

»Det nyss tilländagångna århundradet har företett en rik och storartad utveckling och förkofran på nästan alla områden, som visat, att vårt lilla folk ej stått tillbaka vid jernförelse med de stora kulturfolken. Om detta för fosterlandsvännen är glädjande att iakttaga och med tacksamhet bör erkännas, saknas likväl ej anledningar till bekymmer. En sådan är, att det med tillhjälp af den nyare tidens stora uppfinningar bedrifna och delvis af dem förorsakade rastlösa arbetet för timliga mål tagit en sådan omfattning, att söckendagarne ej för dess utförande anses tillräckliga, utan den dag,

som af Gud sjelf blifvit gifven och förordnad ej blott till kroppslig hvila, utan äfven och i synnerhet till befrämjande af själens välfärd, i betänkelig grad tages i anspråk för utförande af hvardagslifvets mångfaldiga arbeten och bestyr. Och likväl beror folkets och de enskildes väl i så hög grad derpå, huruvida den dagen hålles i helgd eller icke. Härom säger en af evangelisk lutherska kyrkans främste teologer under nyare tiden (Chr. E. Luthardt): »För att gifva tillfälle till gemensam gudstjenst har kyrkan, anslutande sig till det gammaltestamentliga sabbatsfirandet, bestämt *Söndagen*. Ingen annan anordning är i kristenheten så allmän och hos alla kyrkliga samfund så herskande som denna. Hon har en naturlig grund och en religiös grund. Då den gammaltestamentliga lagen afsöndrade en dag och helgade honom åt hvilan, så motsvarar detta en lag i vår natur. Denna förderfvas, fysiskt och andligt, om icke arbetets tid alltid åter afbrytes genom en hvilodag. Detta är ett behof så väl för det enskilda som det sociala lifvet. De fysiska och de andliga krafterna uttömma sig i förtid, om denna gudomliga naturordning missaktas. Men äfven familjelifvet och det borgerliga samfundslifvet lida skada. Och detta så mycket mera, ju mera arbetet i vår tid stegras, mer än förr tager alla krafter i anspråk, och familjens medlemmar genom nutidens arbeten dragas ifrån hemmet. Kropp och själ hafva behof af att en gång ordentligt hemta andan, glädjas åt hvilan och Guds verk på åker och äng, och föräldrar och barn hafva behof af att i ro tillhöra hvarandra och att åter lefva tillsammans, sedan arbetet så mycket söndrat dem, och hjertat längtar derefter att en gång lugnt kunna hängifva sig åt kärlekens och vänskapens gemenskap utan att bakom sig känna pådrifvarens udd. Anden dör bort, hjertat blifver tomt och öde, sjelfkärleken och det materiella sinnet blifver herskande, om hvilans och stillhetens dag fattas. England och Amerika veta väl hvad de göra, då de så strängt hålla på söndagshvilan. De veta, att deruppå bero deras välstånd och trefnad. Ty deras folk vore länge sedan utarbetadt, om icke den moderna industriens susande maskiner alltid åter med våld blefve stannade. Dessa folks söndagsfirande må synas oss allt för lagiskt, och deras puritanism skall städse hafva för vår känsla och vårt tänkesätt något motsägende. Men något kunna vi alltid lära af dem. På söndagens helgd beror till en stor del vårt folks framtid. Hittills är denna dag i vida kretsar utan någon välsignelse, då han likväl skulle vara en välsignelse. Men i verkligheten är han visserligen blott då en välsignelse, när han icke är en hvilodag allenast, utan en dag för firande, religiöst firande. Ty vi lefva icke blott för världen, utan vi lefva äfven för evigheten. Och kropp och själ vilja glädja sig i lefvande Gud.»

Hvad angår enskilda arbetsgifvare, kan det väl i allmänhet sägas, att de åt i deras tjänst anstälde arbetare beredt tillfälle att få åtnjuta söndagshvila. Men i fråga om staten, den störste arbetsgifvaren, synes den ännu stå långt tillbaka uti ifrågavarande afseende, ehuru det visserligen med tacksamhet bör erkännas, att från dess sida under senare åren vidtagits beaktansvärda åtgärder i nämnda syfte. Några uppgifter med afseende på tre stora verksamhetsområden, i hvilka staten har rätt och pligt att ingripa ordnande och reglementerande, torde få lemnas i enlighet med från sakkunnigt håll benäget meddelade upplysningar.

1. Postverket.

Postanstalterna hållas å sön- och helgdagar öppna för allmänheten kortare tid än å söckendagar; de äro stängda ej blott de timmar, då allmän gudstjänst hålles i orten, utan derutöfver längre tid än å söckendagar, i den mån förhållanden å olika platser sådant medgifvit.

Göromålen å postanstalterna äro i regel mindre omfattande å sön- och helgdagar, enär befordran af så väl affärskorrespondens som tidningar då förekommer i mindre utsträckning.

Tjenstemän. Någon bestämd ordning för posttjenstemännens tjänstbefrielse å sabbat har icke af generalpoststyrelsen föreskrifvits; detta förhållande ordnas af postförvaltarna och ställer sig synnerligen olika vid olika postkontor allt efter personalens storlek och tjänstens fordringar.

I Stockholm voro, enligt uppgift från april 1899, af postkontorets 173 tjenstemän — bland dem ej medräknade afdelnings- eller filialpostkontorsföreståndare eller post- och telegraftjenstemän — 153 befriade från tjenstgöring minst hvar annan sön- eller helgdag; 13 åtnjöto sådan ledighet mindre ofta, och de återstående 7 tjenstemännen voro icke frikallade från tjenstgöring någon hel sådan dag.

Enligt uppgift från Göteborg april 1899 voro af postkontorets 62 tjenstemän 37 befriade från tjenstgöring minst hvar annan sön- eller helgdag; 10 åtnjöto dylik ledighet mindre ofta, under det att de återstående 15, hvaribland 4 post- och telegraftjenstemän samt 4 afdelningsföreståndare, icke åtnjöto ledighet någon hel sön- eller helgdag.

I Malmö voro april 1899 tjenstemännen befriade från tjenstgöring hvar annan, hvar tredje eller hvar fjerde sön- eller helgdag.

Hvad angår förhållandena vid jernvägsposten, måste tjenstgöringen derstädes uppehållas i samma utsträckning under sön- och helgdagar som under söckendagar. Den vid jernvägsposten anställda tjenstemanna-

personalen erhåller dock söndagsledighet så till vida, att den hvilotid, som ansetts böra tilldelas nämnda personal mellan de särskilda resorna, stundom infaller jemväl på sön- eller helgdag.

Vaktbetjente. Beträffande den talrika grupp af vaktbetjente, som användes till brefbäring, breflådtömning och dylika göromål, har, för inskränkning i dessas tjänstgöring, föreskrifvits, att allenast *en* brefbäringstur skall utgå å sön- och helgdagar. Senast har denna bestämelse genomförts i Stockholm, der den är gällande sedan juli månad 1899.

Denna inskränkning i brefbäringen har medgifvit möjlighet för en vidsträckt tjänstebefrielse för dessa vaktbetjente å sön- och helgdagar. Till ytterligare lättnad hafva mångenstädes vederbörande postförvaltare blifvit af generalpoststyrelsen bemyndigade att till tjänstgöring i brefbärarnes ställe hvar fjerde sön- och helgdag inkalla andra personer, som härför aflönas af postverket.

På detta sätt har i allmänhet fullständig tjänstefrihet åtminstone hvar fjerde sabbatsdag beredts ifrågavarande vaktbetjente, utan att härigenom någon minskning i deras löneförmåner tillskyndats dem.

I Stockholm är förhållandet än gynsammare. Der har, utan särskildt anslag från postverket, fullständig ledighet kunnat beredas det öfvervägande flertalet vaktbetjente hvar annan sön- och helgdag. Det återstående mindretalet åtnjuter på postverkets bekostnad ledighet hvar tredje dylik dag.

I Göteborg och Malmö är tjänstebefrielsen den allmänna, d. v. s. hvar fjerde sön- eller helgdag.

Hvad slutligen angår de vid jernvägs- och landsvägsposterna anstälde vaktbetjente, gäller om dessa hvad ofvan är anfördt rörande tjänstemannapersonalen vid jernvägsposten.

2. Statens jernvägar.

I Jernbanebladet n:is 21 och 22 för år 1895, som innehåller redogörelse angående jernvägsmannasällskapets elfte allmänna möte i Köpenhamn den 29—31 augusti 1895, förekommer ett anförande af byråchefen G. Welin, som till mötet meddelade upplysningar om förhållandena vid de svenska statsbanorna i fråga om personalens söndagshvila. Och då förhållandena i nämnda afseende, enligt hvad mig blifvit sagdt, fortfarande i allt väsentligt äro desamma, tager jag mig friheten anförä hufvudsakliga innehållet af ifrågavarande till mötet lemnade meddelande.

Den grundläggande bestämmelsen i fråga om den svenska stats-

banepersonalens söndagsledighet återfinnes i tjänstgöringsreglementets 15 § 4 mom., der det föreskrifves: »Tjänstledighet för beivstande af gudstjenst skall vederbörande afdelningsföreståndare, så vidt möjligt är, bereda underlydande personal minst hvar tredje söndag».

Att bestämmelsen fått denna något tänjbara form och icke uttryckligen fastslagit ledigheten till hela söndagen, torde ha berott — förutom derpå, att man velat framhålla den principiella synpunkten af söndagens betydelse för och ställning inom den kristna staten som sådan — äfven på den med jernvägarnes egenartade förhållanden sammanhängande nödvändigheten att icke gifva allmänt gällande föreskrifter en allt för bestämd och kategoriskt bindande form. Emellertid medför det generella medgifvandet af tjänstledighet för beivstande af gudstjenst i regeln ledighet för hela söndagen.

I nära anslutning till tjänstgöringsreglementets bestämmelse rörande söndagsledigheten står ordningsreglernas i § 14 meddelade bestämmelse derom, att godsexpeditionerna hållas öppna endast helgfria dagar, hvaraf åter följer, att fraktgoods icke mottages till befordran, ej heller får utlemnas under sön- och helgdagar.

Äfven i fråga om paket- och ilgods bestämmer samma § i ordningsreglerna, att dylikt gods mottages och utlemnas under sön- och helgdagar endast å vissa, genom särskilda anslag å stationerna angifna tider.

Förutom de lättnader, som beredts personalen på grund af nu anförda stadganden rörande godsexpedieringen, har en annan anordning sedan jernvägarnes begynnelse i vårt land varit i enahanda syfte vidtagen, nemligen indragning under helgdagar af vissa godståg.

Till belysande af den omfattning, i hvilken indragning egt rum, har jag gjort en liten undersökning i fråga om åren 1865, 1875, 1885 och 1895.

Det visar sig då, enligt vederbörande tjänstgöringstidtabeller, att under sommaren 1865 af 13 ordinarie godståg 4 voro anordnade allenast under söckendagar och ytterligare 4 allenast tvenne hvardagar i veckan; vidare att under sommarsäsongen 1875 af 39 ordinarie godståg ett antal af 6 anordnats endast under söckendagarne samt dessutom 2 endast under tvenne hvardagar i veckan; ytterligare att under sommartidtabellen 1885 af 59 ordinarie godståg 10 voro anordnade endast under söckendagar samt derjemte 6 under ett begränsadt antal hvardagar i veckan; samt slutligen, att under innevarande års sommartidtabell af 70 ordinarie godståg 10 äro anordnade under allenast söckendagar samt derjemte 3 under vissa hvardagar i veckan.

Derjemte torde kunna som en rätt allmänt gällande regel angifvas, att de extra godstågen gå blott under söckendagarne.

Det återstår nu att lemna en redogörelse för, huru söndagsledigheten fördelats på de olika afdelningarna af den nära 12,000 man starka personalen vid Sveriges statsbanor.

Inom *styrelsen* och dess kontor är personalen i regeln ledig under helgdagarne. Till undantag härifrån nödgar understundom det forcerade redovisningsarbetet å vissa kontor, särskildt kontrollkontoret.

Af *banafdelningens* personal åtnjuta banvakterna å de s. k. nattågslinierna söder om Stockholm i regeln ledighet hvar annan söndag, och upprätthålles tjensten delvis genom användande af extra folk. Å linierna norr om Stockholm åtnjuta banvakterna i allmänhet ledighet hvar tredje söndag, och upprätthålles tjensten hufvudsakligen på det sätt, att två banvakter tjänstgöra för tre. På alla icke nattågslinier är meningen att successivt införa samma ordning som å de norrländska linierna. — Grindvakterna torde vanligen vara lediga hvar tredje söndag. — Banmästarne äro mestadels lediga hvar annan söndag, och föreskrifver gällande tjänsteordning, att vissa banvakter skola dervid vikariera för dem. — För baningenjörer och öfverbanmästare kan ingen bestämd praxis eller föreskrift angifvas, utan anordnas söndagsledighet för dem efter anmälan för hvarje gång.

I fråga om *maskinafdelningens* personal må först erinras, att verkstäderna pläga vara stängda under söndagarne, på grund hvaraf den till 1,500 man uppgående verkstadspersonalen i regeln icke arbetar om söndagarne. — Pumpare och kolvakter m. fl. dylika betjente hafva vanligen hvar tredje söndag fri. — Tjenstemännen vid maskinafdelningen hafva i allmänhet söndagarne fria. — Hvad åter maskinafdelningens tågpersonal angår, så har densamma på grund deraf, att dess turer icke kunna anordnas med afseende å söndagarne, icke någon särskild söndagshvila. Deremot åtnjuta de emellan turerna vissa fridagar, och torde dessa kunna uppskattas till hvar fjerde dag.

Hvad slutligen beträffar *trafikafdelningens* personal, så kan i fråga om konduktörs- och öfrig tågpersonal sägas detsamma som om maskinafdelningens motsvarande personal. Stationspersonalens söndagsledighet åter varierar naturligen allt efter förhållandena. På de större stationerna torde ledigheten oftast infalla hvar annan söndag, och i genomsnitt för stationspersonalen torde hvar tredje söndag kunna betecknas som fridag.

Försöker man med ledning af hvad nu anförts göra en öfverslagsräkning, huru många man äro lediga hvarje söndag, så finner man, att,

med frånräknande af tågpersonalen — 1,000 man — ett antal af bortåt $\frac{2}{5}$ af den öfriga ordinarie personalen eller icke fullt 2,000 af 5,000 äro lediga hvarje söndag, under det att af den till c:a 6,000 man uppgående extra personalen sannolikt mer än hälften icke arbetar om söndagarne.

3. Statens telegraf- och telefonväsende.

Rörande telegrafverkets personal har jag ej kunnat inhemta mer, än att de större stationerna äro för allmänheten tillgängliga lika lång tid under sön- och helgdagar som under hvardagarne samt att tredje klassens stationer under söndagarne hållas öppna kl. 8—10 f. m. och 1—2 e. m. I fråga om de större telefonstationerna gäller hvad ofvan är sagdt om de större telegrafstationerna. De mindre hållas å söndagarne öppna under kortare tid än under hvardagarne. Tiderna, då de för allmänheten äro tillgängliga, äro dock olika på olika stationer, t. ex. 8—10 1—5, 8—10 2—5, 8—10 3—5, 9—11, 9—10 1—3, 9—10 1—2 4—6, 9—10 6—9, 9—12 o. s. v. Derjemte meddelas, att då abonnenter förklara sig åtnöjas dermed, att stationen å söndagar hålles öppen under kortare tid, än förut varit vanligt, blir sådan anordning af styrelsen godkänd.

Den knappa tid, som varit mig tillmätt för utarbetande af föreliggande motion, har ej medgifvit att söka vinna upplysning om, huru det i utlandet ställer sig på ifrågavarande områden. Dock torde det tillåtas mig att tillfoga följande notiser:

I Tyskland, der frågan om postpersonalens söndagshvila år 1899 var föremål för riksdagens uppmärksamhet, gäller som regel, att tjänstemän och betjente äro under hvarje period af tre veckor befriade från tjänstgöring åtminstone en hel söndag eller två halfva söndagar. För inemot hälften af personalen är denna tjänstebefrielse ännu mer utsträckt.

Inom vissa postområden, såsom i Tyskland, England och Amerikas Förenta stater, äro åtgärder vidtagna till begränsning af paketposttrafiken under sabbaten.

I Schweiz beslöt nationalrådet å 1890, att de ordinarie godstågen skulle inställas på söndagarne. Derigenom har söndagstjänstgöringen i fråga om tre fjerdedelar af hela godstrafiken bortfallit, under det att den återstående fjerdedelen endast genom internationel öfverenskommelse kan afskaffas.

Hvad banpersonalens söndagshvila angår, är det bestämdt, att af

de 36 årliga, genom lag bestämda fridagar skola minst 17 vara söndagar. När lokomotivpersonalen på Gotthardsbanan i en petition hade förklarat, att de icke begärde dessa 17 söndagar, föreslogs det, att de skulle undantagas från den allmänna bestämmelsen, men detta bekämpades mycket energiskt med den motiveringen, att *söndags- och hvardagshvila ingalunda har samma betydelse för familjelifvet*, och förslaget förkastades derpå af nationalrådet.

I Belgien har under år 1890 på regeringens initiativ den anordning kommit till stånd, att godstrafiken inställes på söndagar och stora helgdagar.

Af det ofvan sagda framgår, att behofvet af söndagshvila för de stora corpser, hvarom här är fråga, ej af staten blifvit förbisedt, utan beaktadt, och att åtgärder vidtagits, som äro värda allt erkännande. Men äfvenledes torde medgifvas, att ännu mycket återstår att göra för att tillmötesgå de berättigade krafven från de många tusental af i statens tjänst anställda män och qvinnor, hvilka till gagn för den stora allmänheten arbeta sig trötta, på det snabbt och säkert må kunna befordras personer, varor, skriftliga och muntliga meddelanden. För ytterligare fortgång på den inslagna vägen kräfves dock ej allenast ingripande från statens sida, utan äfven behjertande och tillmötesgående från allmänhetens sida, hvars intressen härvid på det närmaste beröras. Och det vågar man hoppas, att flertalet bland vårt folk ej med missnöje, utan med tillfredsställelse skulle helsa sådana anordningar, hvarigenom söndagshvila bereddnes åt statstjenare, hvilka nu helt eller delvis sakna denna dyrbara förmån. Exempelvis torde få nämnas, att, när under generaldirektören Roos' tid af några enskilda personer gjordes hemställan, att brefbärarnes i Göteborg turer om söndagarne skulle inskränkas till *en enda*, nämnde chef visserligen välvilligt lyssnade till framställningen och äfven vidtog åtgärd i den önskade riktningen, men tillika uttalade farhågor, att allehanda klagomål skulle förspörjas från invånarne i den stora handelsstaden. Men *ingen* klagan afhördes. Och den nämnda ordningen har nu under många år varit gällande.

På statsmagternas intresse för den ifrågavarande saken beror dock i väsentlig mån, huruvida söndagsledighet må kunna i någon mån beredas dem, som nu ej hafva någon sådan, och i högre grad förunnas dem, som vissa dagar af året äro tillförsäkrade sabbatshvila. Att verka för ett sådant mål synes vara en stor uppgift, för hvars lösning en *kristen* stat ej bör rygga tillbaka, fastän den är förenad med svårigheter och säkerligen ej kan vinnas utan ekonomiska uppoffringar. Dessa uppoffringar skola dock utan tvifvel i ej ringa mån ersättas genom det

gladare mod och de ökade krafter, hvarmed de skola gå till sitt arbete, hvilka blifvit delaktige af hvilodagens välsignelse. Statens föredöme uti ifrågavarande hänseende torde ock med visshet helsosamt inverka på enskilde, större arbetsgifvare, t. ex. enskilda jernvägs- och telefonbolag, hos hvilka personalen med afseende på söndagshvila är ogynnsamt lottad. För den utomstående framställer sig gerna den frågan: om i andra större länder, i hvilka samfärdselmedlen äro ännu rikare utvecklade än i vårt land, större söndagsledighet kunnat medgifvas, skulle ej något liknande kunna ske äfven hos oss? Skulle det för oss behöfva förefalla betänkligt att beträffande postverkets och jernvägens personal gå ännu något steg längre, än som skett, och att i fråga om telegraf- och telefonpersonalen, som nästan är beröfvad all söndagshvila, göra något i syfte att bereda dem likställighet med de ofvannämnda? Jag tillfogar till slut några behjertansvärda ord af en talare vid det ofvan återopade jernvägsmanamötet: »Vi er ikke længere nogle faa Individier, hvis Vel overfor det almene spiller en underordnet Rolle, men vi er en saa stor og integrerende Del af det borgerlige, arbejdende Samfund, at det er fuldt forsvarligt, at vi, der ogsaa ere Familiefædre, Opdragere for en Generation, der skal sendes ud i Livet for at virke og arbejde efter det Grundlag, vor Opdragelse har givet den, at vi søge at opnaa Plads for vort individuelle Liv, Plads for og Tid til at udføre og værne om de Opgaver, der udover Livsgjerningen stilles som uafviselige Krav til os. — Som et af de allervigtigste Krav, vor Stand bør opstille, og som alt for længe har været ladt ude af Betragtning, er Jernbanernes rette Forhold til Søndagen. Som Udviklingen er gaaet fremad, have Jernbanerne ikke i Driftsmaaden taget tilstrækkeligt Hensyn til Hviledagen, kun i England og Amerika skete dette fra Begyndelsen, og de have derfor let ved fremdeles at holde over den. Hos mange af os er Interressen for Søndagen sløvet som en Dag, der kun kommer de andre ved; hos andre har det lagt et Tryk paa Familielivet, hvor Børnene opvoxe i Hjemmet uden at se Forskel paa Hviledagen og de andre Ugedage. Det er ingenlunde min Hensigt at ville forsøge nogen Udvikling om Søndagens Betydning og rette Brug, det er og maa ogsaa være en Følelsæssag for den enkelte, men af de Følelsæssager rigtig nok, som ogsaa den enkelte bør kunne forlange respekteret; men jeg maa dog accentuere, at de nordiske Riger have en statsunderstøttet Folkekirke, en Statsreligion, til hvilken en hver given Lov skal og bør tage Hensyn og regne med, og at Statsinstitutioner saaledes ogsaa bør tage skyldigt Hensyn og give private Institutioner af samme Art det Forbillede, uden hvilket disse intet ville kunne udrette. — Hvad jeg her har tilladt mig

at omhandle, arbejder sig mere og mere frem til et Samfundsspørgsmaal, og det ganske naturligt som en Kontravægt mod den stedse hidsigere og mere opslidende Ernæringskamp de 6 Ugedage, og dette ikke mindst for en af Nutidens største Korporationer, Jernbanemændenes; nordfra og sydfra rykker Sagen os nærmere og sa stærkt ind paa Livet, at den ikke mere kan overses. Og her staa vi ikke overfor et uløseligt Spørgsmaal. Vi skulle end ikke prøve ny, ukjendte Veje att løse Spørgsmaalet paa. Her er inte Spring i Blinde ud i det ukjendte. Vi behøve blot att se paa, hvorledes andre have løst det for os. — Vi erindre alle den bekjendte Ytring af Henri quatre om Hønen i Suppegryden om Søndagen. Hønen og Gryden kunne vi Jernbanefolk vel nok skaffe os, men Søndagen — maa vi bede om den.»

Som stöd för sitt förslag har herr *Sjövall* andragit nedanstående:

»Ej obetydliga äro de uppoffringar, det allmänna åtagit sig för att i någon mån tillfredsställa det erkända behovet af sabbatshvila för postverkets personal, dess postkontrollörer, postexpeditörer och en del af dess postvaktbetjente, men ännu är det på långt när ej så ordnad, att hvarje ordinarie posttjensteman i tur och ordning kan komma i åtnjutande af söndagsledighet.

Just den i tjensten vanligen äldsta personalen eller samtliga postkontorsföreståndare intaga i detta afseende en mycket ofördelaktig ställning, och detta trots det att en reform härutinnan till deras fördel icke skulle kräfva någon som helst ekonomisk uppoffring från postverkets sida.

Hvarje sön- och helgdag måste postförvaltarna finnas tillgängliga å sina respektive postkontor äfven under de timmar, då allmän gudstjenst hålles i församlingens kyrka. Ehuru nemligen kontoret under denna tid icke hålles för allmänheten öppet, afgå och komma just då vid många postkontor poster, och de med dylika poster ankomna postanvisningar måste genast expedieras till underlydande poststationer och åtföljas af kontant likvid, hvartill postkontorets föreståndare har att utlemna penningar. Härigenom urståndsättes han att bevista högmessogudstjensten, hvilket icke skulle varit förhållandet, derest icke penningtransaktion ålegat honom, enär öfrig löpande post expedieras af biträdena. Sjelf personligen ansvarig för kontorets uppbörd, lemna han naturligtvis icke gern annan person tillgång till hufvudkassan, som i de allra flesta fall måste för sådana likvider anlitas, enär all kontroll derigenom försvåras, ja, omöjliggöres. Vål skulle man kunna tycka,

att saken kunde afhjelpas dermed, att ur sagda kassa ett lämpligt förskott anförtroddes någon bland biträdande personalen, men dels är ju beloppet af ett sådant förskott vanskligt att bestämma, dels kan i hufvudkassan saknas tillräckliga medel för nödiga utbetalningars bestridande. I sådant fall kan äfven under nu rådande ordning uppskof med utbetalning nödvändiggöras, och allmänheten nödsakas vänta, till dess penningar hunnit reqvireras och anlända från postverkets hufvudkassa i Stockholm eller till dess i orten befintlig bankinrättning påföljande söckendag öppnas, och postkontoret derifrån kan bekomma för liqvidering af postanvisningar erforderligt belopp.

Då alla öfriga bankinrättningar i vårt land hållas stängda sön- och helgdagar, borde väl postsparbanken också utan olägenhet kunna å slika dagar hållas stängd och all postanvisningsrörelse, som ju icke är annat än bankrörelse, inställas, såsom förhållandet ock lär vara på en del ställen i utlandet.

Att på de stora högtidsdagarne, långfredag, jul-, pingst- och påskdag, såväl som alla söndagar vara af sin tjenst nödgad att kontrollera kassor och syssla med en vidlyftig bokföring lär väl näppe- ligen kunna försvaras såsom ett stort nödfallsarbete, utan måste väl fast hellre betraktas och bedömas såsom ett öfverdrifvet fjäsk, som snarast möjligt borde afskaffas, helst någon väsentlig och afsevärd olägenhet härigenom säkert icke skulle vållas allmänheten, hvilken nog skulle veta att ordna sig i öfverensstämmelse dermed.

På det att äfven detta nu berörda förhållande måtte blifva föremål för Riksdagens pröfning i sammanhang med den af kontraktsprosten C. G. Grundell väckta motionen om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om beredande af söndagshvila åt tjenstemän och betjente vid postverket, får jag, på grund af hvad nu blifvit anfördt, och då den af mig ifrågasatta reformen icke skulle kräfva någon som helst ökad utgift för postverket, vördsamt hemställa», etc.

Utskottet har, på det sätt § 46 i riksdagsordningen gifver vid handen, från vederbörande allmänna verk inhemtat de upplysningar, som för de väckta förslagens behöriga utredande synts utskottet erforderliga, och har från nämnda verk fått mottaga nedanstående skrivelser.

Från Telegrafstyrelsen:*Till Riksdagens Andra Kammaras tillfälliga utskott n:o 2.*

Genom nådigt bref den 16 innevarande månad har Kongl. Maj:t anbefalt kongl. telegrafstyrelsen att till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2, för utredning af en inom Riksdagen väckt motion, meddela upplysningar, om och i hvilken utsträckning tjänstemän och betjente vid det under telegrafstyrelsen lydande verk hade rätt till ledighet å sön- och helgdagar, äfvensom huruvida och i hvad mån telegrafstyrelsen ansåge, att ökad sabbatsvila möjligen kunde tilldelas tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjänstebefrielse i ofvanberörda afseende; och får kongl. telegrafstyrelsen med anledning häraf meddela följande.

Telegrafstationerna indelas i afseende å tjänstgöringstiden i tre klasser, nemligen: första klassen, med oafbruten tjänstgöring dag och natt; andra klassen, med hel dagstjänst, sommartiden kl. 7 f. m. — 9 e. m., vintertiden kl. 8 f. m. — 9 e. m.; samt tredje klassen med in-skränkt dagstjänst, hvilken för sön- och helgdagar är bestämd till kl. 8—10 f. m. och kl. 1—2 e. m. Tjänstgöringstiden vid de två förstnämnda klassernas stationer är för hvarje tjänstgörande halfva dagen, alternerande för- och eftermiddag, hvadan de sålunda alltid hafva halfva dagen ledig. Vid första klassens stationer och sådana andra klassens stationer, vid hvilka äro anstälde flere än två tjänstgörande, äro de dessutom lediga från all tjänstgöring hvarannan eller hvar tredje sön- och helgdag. Vid tredje klassens stationer är tjänstgöringstiden under sön- och helgdagar, såsom ofvan nämndes, endast 3 timmar. Dessutom är vid samtliga stationer arbetsmängden under sön- och helgdagar väsentligen mindre under den föreskrifna tjänstgöringstiden än under söknedagar.

Vid centraltelefonstationerna är tjänstgöringen ordnad på motsvarande sätt, så att de tjänstgörande i allmänhet äro lediga halfva dagen, alternerande för- och eftermiddag, samt åtnjuta dessutom, vid stationer med flere än två tjänstgörande, fullständig ledighet hvarannan eller hvar tredje sön- och helgdag. Äfven beträffande dessa stationer gäller, att arbetet är lindrigare under helg- än under söckendag. Hvad slutligen angår de under centralstationerna lydande vexelstationerna, så måste, enär abonnenterna för dessa sjelfva i regeln såväl bekosta

lokal som aflöna betjening, äfven tjenstgöringstiden lämpas efter abonnen-
ternas önskningsar. Å vissa af dessa stationer har tjenstgöringstiden
samma utsträckning under helg- som under söckendag, å andra deremot
är den mer eller mindre afkortad under helgdagarne.

Vidkommande till sist frågan, huruvida ökad sabbatshvila möjligen
må kunna tilldelas tjenstemän och betjente vid telegrafverket, så —
och då en ökning af personalen uteslutande för detta ändamål väl icke
torde kunna ifrågasättas — innebär densamma, att tiden för stationernas
öppenhållande under sön- och helgdagar i motsvarande grad inskränkes.
Åtgärder i denna rigtning skulle emellertid möta motstånd från all-
mänheten, hvilkens önskningsar visat sig gå ut på en utsträckning och
ingalunda på någon inskränkning af tjenstgöringstiden.

Stockholm den 27 februari 1900.

ERIK STORCKENFELDT.

M. WENNMAN.

Ernst Carlberg.

Från Jernvägsstyrelsen:

Till Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Med öfverlemnande af en utaf herr *J. G. Hazén* inom Andra
Kammaren väckt motion (n:o 11), angående inskränkning af godstrafiken
under sön- och helgdagar m. m., har Kongl. Maj:t genom nådigt bref
den 8 sistlidne februari anbefalt jernvägsstyrelsen att till Andra Kam-
marens tillfälliga utskott n:o 2, så snart ske kunde, meddela upplys-
ningsar:

1:o) huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna
om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges samt huru-
vida, på sätt i motionen föreslagits, ytterligare frihet under dylika dagar
kunde beredas nämnda betjening; och

2:o) huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön-
och helgdagar kunde väsentligen inkränkas eller, om så icke vore för-
hållandet, huruvida en dylik inskränkning kunde ega rum åtminstone
under juldagen och öfriga stora högtidsdagar.

I anledning häraf har kongl. styrelsen från vederbörande distriktsförvaltningar infordrat yttranden i ärendet, hvilka härhos i afskrift bifogas; och får styrelsen derjemte för egen del anföra följande.

Några reglementariska föreskrifter om s. k. frisöndag för jernvägspersonalen finnas icke gifna. Deremot förefinnes i 1 kap. 15 § 4 mom. af gällande tjänstgöringsreglemente en bestämmelse af följande lydelse: »Tjänstledighet för beivstande af gudstjenst skall vederbörande afdelningsföreståndare, så vidt möjligt är, bereda underlydande personal minst hvar tredje söndag».

Ehuru alltså distriktspersonalen icke uttryckligen tillförsäkrats ledighet för hela den söndag, hvarunder tjenstbefrielse för gudstjenstbesök medgifvits, råder likväl i allmänhet det förhållande, att med dylik befrielse äfven följer ledighet för hela dygnet.

För att i möjligaste mån inskränka det vid jernvägen förekommande söndagsarbete har i § 14 af gällande ordningsregler föreskrift meddelats, att fraktgodsexpeditionerna skola hållas öppna endast under helgfria dagar, äfvensom att paket- och ilgods skall under sön- och helgdagar mottagas och utlemnas endast å vissa kortare, genom särskilda anslag å stationerna angifna tider; och har vid tillämpningen häraf hänsyn särskildt tagits dertill, att sådant mottagande och utlemnande icke må ega rum under de vanliga gudstjensttiderna.

Frågan om söndagsledighet för statens jernvägars tjenstemän och betjente har redan förut varit föremål för pröfning, i det att 1888 års kyrkomöte hos Kongl. Maj:t gjorde underdånig framställning, bland annat, om vidtagande af sådana åtgärder att åt hvar och en i statens tjenst och arbete anställd person måtte, så vidt på hans tjenst berodde och så vidt ej tillfälligt hinder mötte, beredas tillfälle att åtminstone hvarannan söndag deltaga i församlingens gudstjenst. Styrelsen, häröfver hörd, afgaf den 10 maj 1889 underdånigt utlåtande i ämnet, hvar- efter Kongl. Maj:t, jemlikt nådigt bref den 24 i samma månad, fann kyrkomötets framställning, så vidt den afsåge den vid statens jernvägar anställda personal, icke föranleda vidare åtgärd.

I ofvan omförmälda, af styrelsen nu infordrade yttranden från distriktsförvaltningarna visas, huru förhållandena i nu ifrågavarande hänseende inom de särskilda distrikten gestalta sig. Häraf framgår i korthet, att stationspersonalen i regeln är tjänstledig minst hvar tredje söndag och å de större stationerna ofta hvarannan, att banbevakningspersonalen är, allt efter tjänstgöringens beskaffenhet, tjänstledig hvar annan eller hvar tredje söndag, samt att tågpersonalen, som i allmänhet åtnjuter fridag hvar tredje eller fjerde dag — med undantag vid kor-

tare tjänstgöringsturer, då full fridag infaller endast hvar femte eller sjetta dag — har sin tjänstgöring så indelad, att särskild hänsyn till fridagens infallande på söndag icke kan tagas.

Hvad nu anförts, gäller liniepersonalen. Den vid styrelsens egna byråar och kontor anställda personalen äfvensom den till omkring 2,400 man uppgående verkstadsarbetarepersonalen samt den till antalet jemväl afsevärda personal af extra arbetare, som biträda den ordinarie banbevakningspersonalen vid arbetet med banans underhåll, åtnjuta i regel ledighet hvarje sön- och helgdag.

Af hvad sålunda anförts torde framgå, att ofvan omförmälda bestämmelse i tjänstgöringsreglementet angående beredande af tillfälle för personalen att bevista gudstjänst minst hvar tredje söndag blifvit i vidsträckt mån tillämpad för all personal, med undantag af tågpersonalen. Frågan, huruvida äfven sistnämnda personal skulle kunna beredas särskild söndagsledighet, har jemväl varit och är fortfarande föremål för styrelsens uppmärksamhet, men styrelsen kan dervid icke förbise de svårigheter, som ett genomförande af regelbunden, oftare än nu återkommande söndagsledighet skulle medföra med afseende å en ändamålsenlig indelning af samma personals tjänstgöringsturer.

Att bereda personalen i allmänhet ledighet *mer* än hvar tredje söndag torde — äfven om afseende icke fästes vid de kostnader, som derigenom skulle uppstå och hvilka, med den omfattning trafiken numera tagit, naturligen skulle blifva betydligt större än vid den tidpunkt, då styrelsen förra gången yttrade sig i frågan — icke kunna ske utan betydande olägenheter, hvaribland särskildt må märkas svårigheten att i tillräckligt antal anskaffa behörigen inöfvad och van personal för upprätthållande af de lediges tjänster.

Hvad vidare angår frågan, huruvida fraktgodstrafiken skulle kunna inskränkas under sön- och helgdagar, så får styrelsen framhålla, att, då indragning under dessa dagar af blandade tåg och personförande godståg svårigen lärer kunna ifrågasättas och således i alla händelser för dylika tågs expediering behöflig personal måste finnas å stationerna tillgänglig, någon afsevärd minskning af stationspersonalen under sön- och helgdagar i allt fall icke kan vinnas genom indragning af öfriga godståg. I fråga om tågpersonalen skulle visserligen en inskränkning i godstrafiken medföra åsyftad verkan, men anser sig styrelsen böra erinra, att, då tjänstgöringen i särdeles många fall icke kan anordnas så, att samtliga tågbetjente återkomma till sina hem på lördagen, följden af ett indragande af godstågen under söndagarne skulle blifva, att de betjente, hvilka såsom tjänstgörande å godståg afrest från hemmet före

söndagen, skulle nödgas att, i stället för att återvända hem med söndagens godståg, tillbringa denna dag utan sysselsättning borta från hemmet — ett förhållande, som helt visst skulle medföra skadliga följder och komma att motverka det med söndagsledigheten afsedda ändamålet.

Beträffande åter de transporter, som måste besörjas med särskildt anordnade extratåg, så har styrelsen alltid sökt och kommer fortfarande att söka anordna dessa transporter. så, att de endast i trängande fall må ega rum under sön- och helgdagar; och skall styrelsen äfven vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån under söndagarne inskränka malmtågen i öfre Norrland äfvensom för att, så långt sig göra låter, under större högtidsdagar, såsom jul- och påskdagar, indraga en del godståg.

Stockholm den 7 april 1900.

TH. NORDSTRÖM.

M. HAHR.

Gustaf Welin.

(Afskrift.)

I distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 8 innevarande månad anbefalt kongl. styrelsen att till andra kammarens tillfälliga utskott n:o 2 meddela upplysningar, *dels* huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttagas samt huruvida ytterligare frihet under dylika dagar kunde beredas nämnda betjening, *dels ock* huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön- och helgdagar kunde väsentligen inskränkas eller, om så icke vore förhållandet, huruvida en dylik inskränkning kunde ega rum åtminstone under juldagen och öfriga stora högtidsdagar,

så har kongl. styrelsen genom skrifvelse den 17 i denna månad anmodat distriktsförvaltningen att till kongl. styrelsen inkomma med utredning rörande de förhållanden, om hvilka upplysning i nådiga brevet begärts, dervid kongl. styrelsen särskildt, med hänsyn till de olägenheter, som kunde väntas uppstå af en eventuel väsentlig inskränkning

i fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, anmodat distriktsförvaltningen afgifva yttrande öfver, huruvida den nu föreskrifna söndagsledigheten hvar tredje söndag lämpligen skulle för samtliga betjente kunna utsträckas till hvarannan söndag.

I anledning af kongl. styrelsens sålunda meddelade föreskrift, får distriktsförvaltningen vördsamt anföra följande.

Frågan om beredande af söndagsledighet för jernvägspersonalen i större utsträckning, än hvad densamma enligt tjänstgöringsreglementets bestämmelser är tillförsäkrad, har redan förut varit föremål för utredning. T. f. intendenten vid förutvarande femte trafikdistriktet afgaf nemligen den 4 februari 1889 till kongl. styrelsen infordradt utlåtande rörande en utaf 1888 års kyrkomöte hos Kongl. Maj:t gjord, till kongl. styrelsens yttrande remitterad framställning angående vidtagande af åtgärder, att åt en hvar i statens tjänst och arbete anställd person måtte, så vidt på hans tjänst berodde och så vidt ej tillfälliga hinder mötte, beredas tillfälle att åtminstone hvarannan söndag delta i församlingens gudstjänst. Uti berörda utlåtande har bemälda t. f. intendent, efter inhemtande af öfrige afdelningsföreståndares yttranden i ärendet, anført, att vid maskin- och trafikafdelningarna tågpersonalen, som bestode af lokomotivförare, eldare och smörjare samt konduktörer och packmästare och hvilken måste hafva sin tjänstgöring ordnad och bestämd efter en af tågens gång beroende turlista, icke utan stora olägenheter och svårigheter och högst betydande kostnader kunde beredas tillfälle till tjänstledighet, som infölle på hvarannan söndag, men att deremot öfrig personal å maskin- och trafikafdelningarna, af hvilken personal dock en del å sistnämnda afdelning redan åtnjöte ledighet hvarannan söndag, skulle kunna beredas dylik ledighet, dock endast för ganska afsevärda kostnader. Hvad banafdelningen anginge, så meddelade t. f. intendenten, att större delen af personalen å nämnda afdelning redan hade tjänstledighet hvarannan söndag samt att den föreslagna utsträckta tjänstledigheten för all personal å banafdelningen kunde beredas för vissa af t. f. intendenten närmare angifna kostnader.

Den redogörelse öfver jernvägspersonalens tjänstgöring och ledighet å söndagar, som uti ofvanberörda utlåtande meddelas, eger äfven sin giltighet för nuvarande I distriktet och distriktsförvaltningen kan icke annat än till fullo instämma med ofvanbemälda t. f. intendent derutinnan, att det icke utan stora olägenheter och svårigheter samt högst betydande kostnader skulle kunna ordnas så, att den vid maskin- och trafikafdelningarna anställda tågpersonal kunde beredas regelbunden ledighet hvarannan söndag. För öfrig personal skulle det naturligen

något lättare låta sig göra att ordna tjänstgöringen så, att den ifrågasatta ledigheten kunde beredas, men med hänsyn till den betydande utveckling trafiken numera vunnit, blefve kostnaderna härför naturligen högst betydande.

Att inskränka fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar anser distriktsförvaltningen skulle möta stora svårigheter, enär en rubbning derigenom skulle uppstå i lokomotivens fastställda turer och stallrum ofta saknas för under nämnda dagar icke använda maskiner, hvarjemte tågpersonalen genom en sådan anordning skulle komma att ryckas ur sina bestämda tjänstgöringsturer samt stockning uppstå i trafiken.

Stockholm den 21 februari 1900.

På distriktsförvaltningens vägnar:

CARL TAUBE.

L. H. GYLLENHAAL.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

(Afskrift.)

II distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Uti skrifvelse den 17 innevarande månad har kongl. styrelsen — med öfverlemnande i afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga bref den 8 dennes angående af Riksdagens Andra Kammars tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar, huruvida och i hvad mån de reglementariska förskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges med mera — anbefalt distriktschefen att till kongl. styrelsen inkomma med utredning härutinnan, dervid kongl. styrelsen, med hänsyn till de olägenheter, som kunde väntas uppstå af en eventuel väsentlig inskränkning i fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, särskildt velat anmoda distriktschefen afgifva yttrande öfver, huruvida den nu föreskrifna söndagsledigheten hvar tredje söndag lämpligen skulle för samtliga betjente kunna utsträckas till hvarannan söndag, och får i anledning häraf distriktschefen anföra följande.

Beträffande frågan, huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttagas samt huruvida, på sätt i motionen föreslagits, ytterligare frihet under

dylika dagar kan beredas nämnda betjening, så måste, på grund af personalens olika tjenstgöring såsom banbevakningspersonal, stationspersonal, tågpersonal och personal för putsning och tillsyn af lokomotiv och vagnar, dessa olika grupper vid besvarande af nämnda fråga behandlas hvar för sig.

Hvad då till en början beträffar banbevakningspersonalen, så är den sammans tjenstgöring i allmänhet af beskaffenhet att när som helst kunna öfvertagas af annan tjenstgörande och kan för den skull åt dylik personal utan svårighet beredas söndagsledighet, hvilken för närvarande härstädes eger rum i den utsträckning, att personalen å de bandelar, tillsammans 609 km., der dag- och nattbevakning omvexlar, har söndagsledighet från lördags afton kl. 7 till söndags afton kl. 7 hvarannan söndag; å öfriga bandelar, Hallsberg—Mjölby, Sköfde—Karlsborg och Svartå—Örebro—Frövi, tillsammans 215 km., har personalen ledigt hvar tredje söndag, från lördags afton till måndags morgon; och anses ledighet hvarannan söndag kunna äfven å sistnämnda bandelar beredas bevakningspersonalen för en ökad kostnad af 6 kronor pr år och km.

Stationspersonalen vid distriktet har söndagsledighet dels hvar tredje söndag, dels hvarannan söndag, dels undantagsvis oftare; beroende den mera utsträckta söndagsledigheten derpå, att vid större stationer en del af personalen sysselsättes med mottagning och utlemnande af fraktgods, hvilket arbete icke förekommer sön- och helgdagar. För att äfven åt personalen vid de mindre stationerna bereda söndagsledighet hvarannan söndag, begränsad till tid för beivrande af allmänna gudstjensten, erfordras ökning af personalen, beräknad till en bekostnad af 15,000 kronor per år.

Åt tågpersonalen, hvars tjenstgöring anses böra afbrytas af fridagar å vissa mellantider, hvar tredje till hvar femte dag allt efter som reseturerna äro mer eller mindre ansträngande, möter större svårighet att bereda söndagsledighet i större utsträckning. Konduktörer och packmästare å distriktet hafva 10 till 8 fridagar i månaden, nattågs-konduktörerna ännu flera fridagar, men i stället motsvarande nattjenst.

Lokomotivpersonalen har fridag hvar femte till hvar tredje dag och undantagsvis hvarannan dag efter reseturernas beskaffenhet, men denna personal måste, i olikhet med konduktörer och packmästare, hvilka ombyta reseturer från månad till månad, i viss mån bibehållas vid sina turer under den tid samma tidtabell gäller, enär endast åt en del af lokomotivförarne kan auförtros att föra äfven snälltåg och persontåg.

Annan utsträckning af söndagsledigheten för den åkande personalen, som har ofta återkommande fridagar, än den, som kan komma

denna personal till del på grund af rätt till erhållande af tjänstledighet för egna angelägenheter, anses icke kunna beredas med bibehållande af samma tågordning alla dagar i veckan utan betydande kostnader. Sålunda anser maskindirektören, att för beredande af söndagsledighet hvarannan söndag åt lokomotivpersonalen skulle erfordras en ökning af denna personal med 45 förare och lika många eldare, hvilket skulle medföra en ökad kostnad af omkring 135,000 kronor per år.

Den med putsning af lokomotiv och tillsyn af vagnar sysselsatta personal har nu ledighet hvar tredje söndag och kan lemnas ledighet hvarannan söndag genom någon ökning af personal, beräknad till en kostnad per år af omkring 7,000 kronor.

Vidkommande härefter frågan, huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön- och helgdagar kan väsentligen inskränkas eller, om så icke är förhållandet, huruvida en dylik inskränkning kan ega rum åtminstone under juldagen och öfriga stora högtidsdagar, så vill distriktschefen erinra, att genom inskränkning i väsentlig mån af godstrafiken söndagar, skulle dock icke fullt deremot svarande ledighet kunna beredas personalen under dessa dagar, enär, beträffande stationspersonalen, densamma å de mindre stationerna, äfven om antalet tåg minskas, icke kan inskränkas utöfver det antal, som erfordras för mottagande och expedierande af ett tåg (eventuellt 2 mötande tåg);

samt att beträffande den åkande personalen skulle afbrottet i den dagliga trafiken medföra, att en del af denna personal skulle kvarlemnas på platser, från hvilka deras restur följande söckendag icke kunde få sin begynnelse.

Härvid är ock att märka, att samtliga ordinarie godståg medföra passagerarevagnar och således tjänstgöra som persontåg för lokaltrafiken, hvarför antagligt är, att väsentlig inskränkning af fraktgodstrafiken söndagar skulle framkalla särskildta tåg för betjenande af lokalpersontrafik.

De olägenheter, ett afbrott i tåganordningen under söndagar medföra, blifva jernförelsevis mindre, då två helgdagar följa, under hvilka expediering af fraktgods icke förekommer, och synes därför fraktgodstrafiken böra kunna utan synnerlig olägenhet väsentligen inskränkas juldagen, långfredagen och påskdagen, under hvilka dagar den lokala persontrafiken torde kunna undvara personbefordring med godståg, hvilket deremot icke anses vara fallet pingstdagen.

Göteborg den 28 februari 1900.

A. ISBERG.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

(Afskrift.)

III distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Med anledning af kongl. styrelsens skrifvelse den 17 innevarande månad rörande af Riksdagens Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar angående jernvägsbetjeningens söndagsfrihet, möjligheten af denna frihets ökande och inskränkning af godstrafiken under sön- och helgdagar, får distriktsförvaltningen vördsamt anföra:

Tågbetjeningen vid såväl maskin- som trafikafdelningen tjenstgör efter bestämda turer 2, 3, 4 å 5 dagar å rad med derpå följande en fridag och åtnjuter således söndagsledighet, då denna fridag sammanfaller med en söndag, hvilket, beroende på turerna, icke kan bestämmas till hvarannan eller hvar tredje söndag, utan för somliga fall blifver mindre ofta. All annan betjening vid III distriktet åtnjuter s. k. frisöndag i regel minst hvar tredje sön- och helgdag, större delen af baubetjeningen samt en stor del af maskin- och trafikbetjeningen i regel hvar annan sön- och helgdag.

Någon ytterligare frihet anser distriktsförvaltningen ej behöflig, har distriktsförvaltningen veterligt ej begärts af och kan ej heller beredas betjeningen, utan att denna ökas till antalet eller trafiken inskränkes på sön- och helgdagar. Att öka personalen genom inkallande af extra betjening under sön- och helgdagar i vidsträcktare mån, än nu sker, anser distriktsförvaltningen ej rådligt, enär derigenom trafiksäkerheten skulle i betänklig grad minskas. Någon inskränkning af annan trafik än fraktgodstrafiken torde ej böra tagas under ompröfning och har ej heller blifvit ifrågasatt.

För att i nämnvärd mån bidra till ökad söndagsfrihet åt jernvägsbetjeningen, måste en högst väsentlig inskränkning i fraktgodstrafiken göras, enär redan nu en jämförelsevis obetydlig del af betjeningen sysselsättes med denna trafik under sön- och helgdagar, då sådant gods, med undantag delvis för färska varor och dylikt, hvarken emottages till befordran eller utlemnas. En inskränkning af godstrafiken för åstadkommande af någon väsentlig ökning i betjeningens söndagsfrihet skulle således vara liktydig med alla eller åtminstone nästan alla godstågs inställande sön- och helgdagar, men detta torde vara oförenligt med såväl allmänhetens som jernvägens intresse, enär derigenom transpor-

ter skulle till skada för allmänheten fördröjas ett helt dygn, bristen på vagnar genom fördröjd omsättning blifva i väsentlig mån ännu mera känbar för både allmänheten och jernvägen, hvarjemte af samma anledning förenings- och nattstationer vissa dagar ej skulle kunna upptaga alla vagnar, likasom delvis ej heller godsmagasinen allt gods, utan att afsevärdt tillökas. Endast under de helgdagar, jul, nyår, påsk och pingst, då en betydligare minskning i fraktgodstrafiken brukar förekomma, anser distriktsförvaltningen en del godståg skäligen kunna inställas. För godstrafiken under sön- och helgdagar i öfrigt anser deremot distriktsförvaltningen ingen annan bestämmelse önskvärd, än att extra godståg endast i mycket trängande fall få anordnas.

Malmö den 27 februari 1900.

På distriktsförvaltningens vägnar:

AXEL CORIN.

AND. O. ANDERSSON.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.
(Sigill.)

(Afskrift.)

IV distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Med öfverlemnande i afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga bref den 8 innevarande februari angående af Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar, huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges m. m., har kongl. styrelsen i skrifvelse den 17 i denna månad anbefalt distriktsförvaltningen att inkomma med utredning rörande de förhållanden, om hvilka upplysning i nådiga brefvet begärts; och får distriktsförvaltningen till åttlydnad häraf anföra följande.

Hvad angår banafdelningens personal, så åtnjutes s. k. frisöndag af ordinarie och t. f. banmästare samt banvaktsförmän hvarannan söndag samt af öfriga ordinarie äfvensom extra ordinarie banvakter samt grindvakter hvar tredje söndag.

Emellertid skulle med ekonomisk uppoffring kunna beredas ledig-

het hvarannan söndag jemväl åt de banvakter, som nu icke äro i åtnjutande deraf.

Kostnaden för en anordning derutinnan har, sedan de s. k. söndagssträckorna nu blifvit borttagna, med tillämpning af gällande daglöner beräknats uppgå till omkring 9,000 kronor.

Då emellertid åt de nya extra banvakter, som för ändamålet blifva behöfliga, under vissa tider af året icke torde kunna beredas arbetsförtjenst i större utsträckning, och dessa följaktligen måste betinga sig högre aflöning än enligt nu gällande daglöner för de dagar, under hvilka de tagas i anspråk, läser förenämnda kostnadssumma icke vara tillräcklig, utan med all sannolikhet komma att öfverskridas.

Beträffande maskinafdelningens och trafikafdelningens å tåg ej tjenstgörande personal åtnjuter densamma i allmänhet frisöndag hvar tredje söndag, och hvad de större stationerna vidkommer, åtnjuter i regel trafikafdelningens personal frisöndag till och med hvarannan söndag.

Maskinafdelningens tågpersonal, nemligen lokomotivförare, eldare, vagnsmörjare och packvagnseldare, kan emellertid med nu rådande lifliga trafik icke erhålla regelbunden ledighet hvar tredje söndag.

Så till exempel åtnjuta,

af lokomotivpersonalen:

cirka 50 % ledighet hvar 3:dje söndag

» 28 % » » annan »

» 20 % » » 4:de »

» 2 % » » 5:te » och

af vagnsmörjare och packvagnseldare:

cirka 60 % ledighet hvar 3:dje söndag

» 17 % » » 4:de »

» 7 % » » 5:te »

» 16 % » » 6:te »

Åtskilliga af dem, som ingå i denna beräkning, åtnjuta emellertid ej ledighet under hela söndagen, men deras tjenstgöring börjar så sent på e. m. att de äro i tillfälle att under dagen bevista allmän gudstjenst.

Svårigheten att kunna bereda maskinafdelningens tågpersonal frisöndag regelbundet hvar 3:dje söndag härleder sig förnämligast deraf, att godstågens antal å distriktet ofta är större under söndagar än på söckendagar.

Kruttågen till exempel äro å en större del af distriktet anordnade att gå på söndagarne, och de flesta malmtågen å Gellivarebanan gå på söndagarne, under det att dessa tåg på måndagarne till flertalet äro inställda.

Med inskränkning af godstrafiken under söndagarne skulle emellertid med säkerhet kunna beredas söndagsfrihet åt *all* personal hvar 3:dje söndag och åt större delen hvarannan söndag.

Skulle åter med bibehållande af nuvarande anordningar i fråga om godstrafiken söndagsfrihet beredas personalen hvarannan söndag, måste tågpersonalens antal vid maskinafdelningen betydligt ökas, hvilket särskildt hvad lokomotivpersonalen angår möter stora svårigheter.

Antalet ordinarie lokomotivförare vid distriktet uppgå för närvarande till 107 st., under det att för den dagliga tåg-tjensten behövas 164 st. lokomotivförare; och måste därför 57 st. ordinarie eldare användas i regelbunden tjänstgöring såsom lokomotivförare.

En följd häraf är, att af distriktets 115 st. ordinarie eldare blott 58 st. tjänstgöra såsom eldare; och måste således vid förfall eller ledighet för tjänstgörande förare någon af dessa senare eldare, af hvilka ingen är antagen i ordinarie tjänst tidigare än den 1 mars 1899, utbeordras såsom lokomotivförare.

Skulle nu åt lokomotivpersonalen beredas frisöndag hvarannan söndag, blefve nödvändigt att under lördagar, söndagar och måndagar beordra samtliga dessa unga eldare att utgå såsom förare, dervid deras tjänst såsom eldare måste bestridas af verkstadspersonalen, en anordning, som icke kan vara för trafiksäkerheten betryggande.

Ekonomiskt sedt ställer sig saken på följande sätt:

Då tågpersonalens tjänstgöring är ordnad så, att de ena dagen gå med tåg från sin hemstation samt ligga borta en, stundom två nätter samt komma hem andra eller tredje dagen och då ändamålet med frisöndag ju är att bereda personalen tillfälle att bevista allmän gudstjänst, är tydligt, att den personal, som skall hafva frisöndag, måste afbytas redan 1 à 2 dagar före eller efter söndagen i fråga för att kunna få vara hemma under densamma. I följd häraf åtgår en betydlig reservpersonal för dessa afbyten; och om man utgår från att personalen för närvarande åtnjuter frihet hvar tredje söndag, måste, för beredande af möjlighet att lemna frihet hvarannan söndag, personalens antal till söndagarne ökas med cirka 30 procent.

Enligt årets omkostnadsstat utgör beloppet för afföningar och förmåner till tågpersonalen vid distriktets maskinafdelning 444,984 kronor. En ökning af personalen med 30 procent skulle alltså förorsaka en extra årlig kostnad af 133,495 kronor. Då emellertid den sålunda tillkommande personalen under minst hälften af veckan kan för andra arbeten användas å sina respektive stationer, torde endast hälften af nämnda kostnadssumma, eller omkring 66,000 kronor per år, belöpa på

anordningen för beredande af utsträckt söndagsfrihet för maskinafdelningens tågpersonal.

För att åt maskinafdelningens öfriga personal, som har fast arbete vid bangårdar, samt kol- och vattenstationer, och som nu åtnjuter ledighet hvar tredje söndag, bereda frisöndag hvarannan söndag, erfordras en ökning i antalet af sagda personal med en tredjedel för hvarannan söndag. Då antalet af nu nämnd personal uppgår till 420 st., erfordras en tillökning i dagsverken med $\frac{1}{3} \times 26 \times 420$ eller 3,640; för hvilka kostnaden efter en dagaflöning af 2 kr. 50 öre belöper sig till 9,100 kronor.

Totala kostnaden för att bereda all — såväl tåg- som annan — personal vid maskinafdelningen ledighet hvarannan söndag kan således beräknas till i rundt tal 75,000 kronor.

Hvad trafikafdelningens tågbetjente angår, äro deras tjenstgöringsturer sådana, att för närvarande somliga äro i tillfälle att bevista den allmänna gudstjensten ända till 44 gånger om året, under det att andra åter icke hafva tillfälle dertill mer än 12 gånger.

För en kostnad af omkring 3,500 kronor torde emellertid åt samtliga tågbetjente vid trafikafdelningen kunna beredas frihet hvar annan söndag.

Kostnaden för att bereda dem af stationspersonalen, som för närvarande icke äro i åtnjutande deraf, ledighet hvarannan söndag, har beräknats uppgå till 11,000 kronor;

Och belöper sig alltså totala kostnaden för angifna ändamål för trafikafdelningens vidkommande till 14,500 kronor.

För fullständighetens skull anser sig distriktsförvaltningen böra meddela, att i fråga om sådan ledighet, som här ofvan omnämnts, helgdag i regel betraktas lika med söndag.

Med anledning deraf, att i motionen satts i fråga »ytterligare» frihet — hvarmed väl afses frihet utöfver hvad som erfordras för kyrkobesök — får distriktsförvaltningen meddela, att under s. k. frisöndag personalen i allmänhet åtnjuter full ledighet. Endast med afseende å tågpersonalen är ett annat förhållande rådande; men omfattar äfven för densamma under dylika dagar ledigheten större delen af dagen. Någon förändring här vid lag anses ingalunda vara af behovet påkallad.

Anmärkas bör, att, åtminstone hvad banafdelningens personal angår, söndagsfriheten endast undantagsvis kan användas för beivrande af allmän gudstjenst, enär sådan å vissa trakter hålles endast hvarannan eller hvar tredje söndag samt de stora afstånden dessutom ofta lägga hinder i vägen för kyrkobesöken.

Hvad angår ifrågasatta möjligheten att inskränka fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, lärer det för visso ej låta sig göra att under sagda dagarne inställa de personförande godstågen, som rätteligen borde benämnas blandade tåg, enär desamma äro af allt för stor betydelse för den lokala persontrafiken.

Malmtågen samt öfriga extra godståg — kruttågen inbegripna — torde emellertid — ehuru ej kan förnekas, att såväl jernvägen som trafikanter deraf skulle hafva olägenhet, jernvägen genom minskad vagnomsättning och trafikanterna genom godsets fördröjda framkomst — utan allt för afsevärda olägenheter kunna inställas under sön- och helgdagar. Dock torde under utskeppningstiden inträffa fall, då det blifver nödvändigt att låta malmtågen gå äfven dessa dagar.

Under juldagen och andra stora helgdagar anses samtliga godståg utom de personförande kunna utan större olägenhet inställas.

Östersund den 26 februari 1900.

På distriktsförvaltningens vägnar:

S. V. MUNTHE.

C. A. HALLSTRÖM.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

Från generalpoststyrelsen.

Till Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Med tillkännagifvande att Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 gjort framställning om erhållande från generalpoststyrelsen af upplysningar, om och i hvilken utsträckning tjänstemän och betjente vid de under generalpoststyrelsen lydande verk hade rätt till ledighet å sön- och helgdagar, äfvensom huruvida och i hvad mån generalpoststyrelsen ansåge, att ökad sabbatshvila möjligen kunde tillfalla tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjänstebefrielse i ofvanberörda afseende, har Kongl. Maj:t genom nådigt bref

den 16 nästlidne februari anbefalt generalpoststyrelsen att till utskottet meddela de sålunda begärda upplysningarna.

I anledning deraf får kongl. generalpoststyrelsen äran meddela följande:

Frågan om beredande af erforderlig sabbatshvila åt postverkets funktionärer har redan länge påkallat generalpoststyrelsens uppmärksamhet och ompröfvande. Omkring midten af 1880-talet började nemligen från skilda orter förspörjas, hurusom, till följd af posttrafikens ständiga tillväxt, vissa funktionärers tjänstställganden vore jemväl å sönd- och helgdagar af den omfattning, att åt dem icke kunde beredas vare sig erforderlig hvila eller tillfälle att bevista allmän gudstjenst.

De klagomål, som sålunda till styrelsen ingingo beträffande söndagstjenstgöringens utsträckning, afsågo egentligen endast postkontoren. För den vid de ambulanta postanstalterna anställda tjänstemanna- och betjentpersonal stälde sig förhållandena i allmänhet gynsamare, hvadan från denna personal endast undantagsvis förspordes någon klagan.

De åtgärder, styrelsen tid efter annan vidtagit för afhjelpande af de öfverklagade olägenheterna, hafva följaktligen hufvudsakligast afsett postkontoren; och får styrelsen härmed lemna en redogörelse beträffande dessa åtgärder.

Angående tiden för postkontorens öppethållande för allmänheten var, enligt tidigare bestämmelser, föreskrifvet, att postkontoren i de större städerna skulle dagligen hållas öppna 11 å 12 timmar och öfriga postkontor 6 å 9 timmar, med den inskränkning för *sönd- och helgdagar*, som påkallades deraf, att postanstalterna skulle hållas stängda de timmar af dagen, då allmän gudstjenst hölles i orten. En ytterligare inskränkning i tiden för postkontorens öppethållande å sabbat syntes generalpoststyrelsen kunna utan olägenhet genomföras. De vid postkontoren förekommande göromål äro nemligen, särskildt hvad beträffar behandlingen af afgående post, i regel vida mindre omfattande å sönd- och helgdagar, hvilket hufvudsakligen beror derpå, att å dessa dagar affärskorrespondens endast i ringa omfattning eger rum och tidningsutgifning endast undantagsvis ifrågakommer. Sedan upplysningar inhemtats rörande de å olika orter rådande förhållanden, har ytterligare inskränkning i tiden för postkontorens öppethållande å sabbat skett i den mån sådant medgifvits af förhållandena å hvarje plats; och har det sålunda numera bragts derhän, att tiden för öppethållandet är i regel inskränkt till tre timmar.

Denna begränsning har egt rum äfven vid postkontor å större platser, exempelvis i Göteborg, utan att, så vidt till styrelsens känne-

dom kommit, någon olägenhet för den korresponderande allmänheten derigenom uppstått.

Jemväl beträffande postkontoren i Stockholm och dessas särskilda afdelningar har tiden för öppethållandet å sön- och helgdagar inskränkt, dock i allmänhet icke i lika utsträckning som å andra orter. För de särskilda postanstalterna i Stockholm är tiden för öppethållandet bestämd olika, i det att densamma vexlar mellan lägst 3 och högst 7 timmar. Styrelsen har emellertid icke lemnat ur sigte frågan, huruvida en inskränkning må kunna göras beträffande sistnämnda timantal.

Då sålunda postkontoren i riket i allmänhet hållas öppna allenast 3 timmar å sön- och helgdagar, och, såsom ofvan är nämnt, göromålen å dessa dagar i regel äro vida mindre omfattande än å söknedagarne, men postfunktionärernas antal är bestämdt med hänsyn till de arbetskrafter, som göromålen under de egentliga arbetsdagarne kräfva, har genom särskild tjänstgöringsindelning kunnat åt tjänstemännen beredas ledighet turvis å sön- och helgdagar. Då emellertid förhållandena äro mycket skiftande å olika orter, har någon bestämd ordning för tjänstemännens befrielse från tjänstgöring å sabbat icke kunnat föreskrivas, men det torde kunna sägas, att desse i allmänhet åtnjuta frihet från tjänstgöring i det närmaste hvarannan sön- och helgdag.

Hvad nu sagts angående turvis återkommande ledighet gäller dock icke beträffande postmästarne vid de minsta kontoren och ej heller beträffande den å vissa jernvägslinier tjänstgörande postpersonal. De omständigheter, som hindra desse funktionärer att komma i åtnjutande af fullständig ledighet vissa söndagar, skall styrelsen här efteråt vidröra.

Derförinnan torde, i anslutning till hvad ofvan meddelats angående söndagsledighet för tjänstemän vid postkontoren i allmänhet, böra redogöras för förhållandena i enahanda afseende beträffande derstädes anstälde betjente.

Desse betjente hafva hufvudsakligen att verkställa brefbäring, posttransporter och andra dylika göromål, hvilka å sön- och helgdagar förekomma i ungefär lika omfattning som å söknedagar. I anledning af ingångna klagomål, att betjente å många orter hade alltför trägen och ansträngande tjänstgöring å sön- och helgdagar, föreskref generalpoststyrelsen år 1888, att postbetjentens tjänstgöring skulle ordnas på sådant sätt, att de å sabbat erhöle så mycken ledighet, som utan olägenhet för postgöromålens behöriga handhavande kunde dem beredas; och meddelades i sammanhang dermed vissa för ändamålet erforderliga närmare bestämmelser. Vid tillämpningen af dessa föreskrifter visade sig emellertid, att sådan lindring i söndagsjienstgöringen,

som erfordrades för att betjente skulle erhålla behöflig hvila och möjlighet att deltaga i allmänna gudstjensten, mångenstädes icke kunde ernås utan en väsentlig inskränkning i brefbäringen, som derförut, jemlikt de af postförvaltarne — hvar för sin ort — träffade anordningar, å sön- och helgdagar fullgjorts vid lika antal turer som å söcknedagar eller i allmänhet vid fyra turer dagligen. Af denna anledning föreskref styrelsen år 1891, att vid postkontor, från hvilka å sön- och helgdagar utsändes flera brefbäringsturer, sådan inskränkning skulle ega rum, att endast en brefbäringstur komme att utgå å dylika dagar. Enligt särskild bestämmelse kom denna föreskrift icke i tillämpning vid Stockholms postkontor förr än på sommaren år 1899. Hvarken i Stockholm eller å andra orter har, så vidt generalpoststyrelsen försport, ifrågavarande inskränkning vållat någon afsevärd olägenhet.

Den brefbäringstur, som sålunda numera förekommer å sabbat, försiggår å många orter åtminstone delvis under den tid, då högmessogudstjensten pågår. Sådant har icke kunnat undvikas i anseende till de olägenheter, som skulle uppstå till följd af fördröjd postutdelning. Med föranledande deraf och då äfven af andra anledningar ansetts önskligt, att postkontorens betjente emellanåt komme i åtnjutande af fullständig söndagshvila, har vidtagits den anordning, att reservvaktbetjente inkallas till tjenstgöring å sön- och helgdagar i stället för de betjente, som hafva att verkställa brefbäring, posttransport, tömning af breflådor eller dylikt. Sålunda erhålla desse betjente fullständig tjenstgöringsfrihet hvar fjerde sabbatsdag, och de vidkännas derför icke någon minskning i löneinkomster, enär de till tjenstgöring inkallade reservbetjente ersättas af postverket. Årliga kostnaden för denna anordning, hvilken dock ännu icke fullständigt genomförts, uppgår för närvarande till omkring 14,000 kronor; och torde densamma, sedan anordningen genomförts i den utsträckning, som kan anses ytterligare erforderlig, komma att utgöra tillhoppa omkring 18,000 kronor.

Hvad angår de ambulanta postanstalterna, gäller att deras verksamhet i allmänhet fortgår i lika omfattning å sabbat som å söcknedag äfvensom att tjenstgöringen inom desamma i allmänhet är mera ansträngande och helsopröfvande än vid postkontoren. Att likväl, såsom förut är nämnt, förhållandena beträffande söndagshvila ofta ställt sig gynnsammare för den vid de ambulanta postanstalterna tjenstgörande personal än för postkontorens, har hufvudsakligen berott derpå, att både tjenstemän och betjente vid de ambulanta postanstalterna i allmänhet äro indelade i bestämda reselag med tjenstgöring turvis hvarannan dag eller vissa af flera på hvarandra följande dagar. Mellan reseturerna

åtnjuta således desse funktionärer en fridag, som mer eller mindre ofta infaller på sabbat.

På ett icke ringa antal jernvägslinjer af kortare utsträckning har posttjänstgöringen emellertid icke kunnat ordnas på sätt nu är nämndt. Resorna å dessa linjer, som i allmänhet upptaga endast ett fåtal timmar och icke ega rum nattetid, äro följaktligen mindre ansträngande, och därför har ej heller ansetts nödigt att för arbetets behöriga utförande anställa så talrik personal å dessa linjer, att densamma kunnat indelas till tjänstgöring turvis med fridag mellan vissa resor. Då emellertid en sådan, dag ut och dag in fortsatt tjänstgöring på samma linje måste i längden verka utslitande, har vidtagits den utväg, att, då ansökning derom gjorts eller då anledning eljest förekommit, vederbörande förflyttats till tjänstgöring på annan linje.

Slutligen må beträffande de postbetjente, hvilka tjänstgöra såsom postiljoner vid landsvägsposterna, nämnas, att desse i regel icke hafva daglig tjänstgöring, utan äro tjenstbefriade mellan resorerna och komma sålunda i åtnjutande af erforderlig söndagshvila antingen å stationsorten eller ock å den öfverliggningsort, der de uppehålla sig i afvakten på tidpunkten för återresan till stationsorten. Också har från desse betjente i allmänhet icke försorts någon klagan öfver bristande söndagshvila.

Vidkommande det af utskottet framställda spörsmål, huruvida och i hvad mån ökad sabbatshvila ansåges möjligen kunna tillfalla tjenstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjenstbefrielse i nu ifrågakvarande afseende, anser sig generalpoststyrelsen, hvad särskildt *posttjenstemännen* angår, kunna med åberopande af det ofvan anförda uttala den mening, att desse tjenstemän i allmänhet åtnjuta söndagsledighet i sådan utsträckning, som med postsamfärdselns kraf låter sig förena. Att ytterligare inskränka tiden för postkontorens öppethållande å sabbat, så att densamma i allmänhet komme att understiga 3 timmar, anser generalpoststyrelsen, åtminstone för närvarande, icke rådligt.

Och att — såsom ifrågakämlt blifvit med afseende å postsparbanks- och postanvisningsrörelsen undantagandes hvad anginge telegrampostanvisningar från utlandet — handläggning af vissa grenar af den eljest vid postkontoren förekommande rörelse skulle vara förbjuden å sön- och helgdagar och alltså, exempelvis, allmänheten ej tillåtas att å dessa dagar under de kortare tiderna för postkontorens öppethållande få derstädes inlemna en postanvisning med tillhörande medel eller insätta ett belopp å postsparbanksbok, skulle — oafsedt det mindre lämp-

liga ur tjänstens synpunkt att till iakttagande för vederbörande tjänstemän föreskrifva *dylika* begränsningar för vissa dagar i afseende å allmänhetens betjenande — säkerligen föranleda mycket missnöje från allmänhetens sida, och ej minst från de samhällsklasser, som å de egentliga arbetsdagarna hafva svårare att bereda sig tillfälle till besök å postanstalt.

Mindre gynsam stäldt i afseende å sabbatshvila hafva emellertid, såsom redan är sagdt, vissa grupper tjänstemän, nemligen postmästarne vid de minsta postkontoren och än mer de expeditörer vid jernvägs-posten, hvilka hafva daglig tjänstgöringsskyldighet.

För göromålens uppehållande å söcknedagar erfordras vid de nämnda postkontoren biträde allenast under någon viss del af dagen, och därför är ej heller anställdt fast aflönadt postbiträde derstädes, utan i stället är till postmästarens disposition beviljadt ett ringare belopp, hvilket utgår till aflönande af den person, som postmästaren sjelf utser till biträde och som på hans ansvar förrättar en del göromål. Då ett sådant biträde i allmänhet icke besitter de kvalifikationer, som erfordras för att, i stället för den tjänstebefriade postmästaren, på eget ansvar uppehålla dennes tjänst, skulle, för att bereda postmästaren söndagsledighet, antingen fullt kvalificerad extra tjänsteman från annan ort beordras att vikariera för postmästaren eller ock, med indragning af dispositionsanslaget, ett vida högre årsarfvode anvisas till aflönning åt ett vid postkontoret fast anställdt, men i allmänhet icke fullt behöfligt postbiträde. Äfven om den derigenom uppkommande kostnad — hvilken i förra fallet säkerligen blefve högre än i det senare — icke ansåges såsom något hinder, skulle dock till följd af den redan länge förefintliga brist på e. o. postexpeditörer ingendera åtgärden kunna för närvarande genomföras. Äfven må nämnas, att postmästarne till biträde mot ersättning af dispositionsanslaget ej sällan antaga någon familjemedlem, hvadan det belopp, som till denne utgår, betraktas såsom ett icke oväsentligt tillskott i vederbörande postmästares aflöningsförmåner; och det torde kunna sättas i tvifvelsmål, huruvida postmästarne hellre önska komma i åtnjutande af tjänstgöringsfrihet vissa sabbatsdagar än bibehålla dispositionsanslaget.

Äfven hvad angår ofvan nämnda tjänstemän vid jernvägs-posten, hvilka hafva daglig tjänstgöring, och för hvilka det således är särdeles behöfligt att åtminstone vissa sabbatsdagar komma i åtnjutande af hvila, må framhållas, att bristen på extra postexpeditörer för närvarande omöjliggör de i sådant afseende erforderliga anordningar. Men om än detta hinder framdeles upphör, kvarstår dock ett annat, som icke kan genom

generalpoststyrelsens åtgörande afhjelpas. Så länge, såsom nu är fallet, desse tjänstemäns aflöning till betydande del består af resetraktamenten, skulle, då aflöning af denna art utgår allenast för dag, då tjänstgöring fullgjorts, tjänstemännen gå miste om en för dem afsevärd inkomst för de dagar, då söndagshvila åtnjutits. Ett till 1899 års Riksdag framlagdt förslag om förhöjning af ifrågavarande tjänstemäns fasta aflöning och omreglering af traktamentsersättningen, så att densamma komme att motsvara allenast de kostnader, som förorsakades af tjänsternas ambulanta beskaffenhet, vann icke Riksdagens godkännande.

Såsom ofvan är nämndt, åtnjuta *betjente* vid postkontoren i allmänhet befrielse från tjänstgöring hvar fjerde sön- och helgdag. Från betjente å vissa orter har emellertid uttalats önskan att oftare komma i åtnjutande af dylik förmån; och då sabbatshvila, som medgifves endast hvar fjerde sön- och helgdag, förekommer sammanlagdt allenast omkring 15 gånger på hela året, lär en dylik önskan icke få anses obillig. Postverkets kostnad för betjentes tjänstebefrielse hvar fjerde sabbat har här ofvan beräknats komma att, så snart anordningen genomförts på vissa ännu återstående orter, uppgå till omkring 18,000 kronor årligen. Denna kostnad skulle, om förmånen medgäfvdes hvar tredje sabbat, ökas med en tredjedel och sålunda uppgå till omkring 24,000 kronor, hvilket belopp väl icke må anses större, än att detsamma fullt uppväges af den förmån, som dermed vinnes.

För en dylik förändring skulle emellertid — äfven om icke ytterligare antoges så många reservbetjente, att desse sjelfve kunde turvis erhålla söndagsledighet — erfordras ett högst betydligt antal sådana betjente utöfver det nuvarande, och derigenom skulle orsakas så väsentligen försämrade befordringsutsigter, att det synes kunna befaras, att för betjentkårens rekrytering icke skulle finnas att tillgå fullt lämpliga personer.

Generalpoststyrelsen anser sig därför icke obetingadt kunna jakande besvara frågan, om ökad sabbatshvila möjligen kan beredas betjente vid postkontoren.

Utan att egentligen höra till nu förevarande ämne, torde dock böra omnämnas, att de ordinarie tjänstemännen vid postanstalterna ega att, utan särskilda kostnader för dem sjelfve, åtnjuta semester af en månad årligen, samt att af det å postverkets stater uppförda anslag till traktamenten för vaktbetjente ett belopp af 13,500 kronor får användas till beredande årligen af högst femton dagars kostnadsfri ledighet åt ordinarie betjente, som till följd af ansträngande tjänstgöring eller andra särskilda orsaker anses böra tilldelas någon hvilotid.

Stockholm den 20 april 1900.

F. H. SCHLYTERN.

e. f.

Jacques Pramberg.

Utskottet, som tagit i öfvervägande såväl de för motionerna anförda grunder som ock embetsverkens ofvan återgifna utlåtanden, kan ej undgå att finna motionernas syfte synnerligen behjertansvärdt. Det torde ej kunna förnekas, att staten såsom den störste arbetsgifvaren bör föregå enskilda arbetsgifvare med efterföljansvärda föredömen. Och det torde äfven vara obestridligt, att den, som arbetar, periodvis är i behof af någon ledighet för andra ändamål än de rent materiella behofvens tillfredställande. Annars löper han fara att alldeles nedtryckas och blifva likgiltig för högre intressen af religiös, kulturel och samhällelig natur, som äro lika nödvändiga som den materiella. Säkerligen är det ej heller förenligt med en kristen stats pligter att icke lemna sina tjenare tillfälle att något oftare än som nu synes vara fallet deltaga i den allmänna gudstjensten. Och att denna förmån i ej ringa grad beröfvas en ej obetydlig del af de i motionerna afsedda statstjenarne, torde redan på grund af embetsverkens 'yttanden få anses otvifvelaktigt.

Utskottet, som ej anser någon egentlig utredning lemnad i telegrafstyrelsens utlåtande och ej heller deri kan spåra någon önskan att gå till mötes i nu berörda fall, erkänner deremot villigt, att såväl jernvägsstyrelsen som generalpoststyrelsen egnat frågan om sabbatshvila för sina underlydande ej ringa uppmärksamhet. Dock finner utskottet, på grund af inhemtade upplysningar, ytterligare åtgärder önskvärda för undanrödjande af flera missförhållanden i nu berörda hänseende. Så t. ex. torde det vara ostridigt, att postpersonalen vid jultiden, från medlet af december till långt in i januari, ej åtnjuter någon egentlig ledighet. Vid mindre postkontor och vid den s. k. ambulanta posten torde, som generalpoststyrelsen sjelf antyder, söndagsledighet stundom vara rätt svår att i någon afsevärd mån erhålla. Hvad statens jernvägar beträffar, har utskottet sig bekant, att, åtminstone i ett af trafikdistrikten, äfven en så billig begäran som den, hvilken framstälts af vissa konduktörer och packmästare att få hvar femte eller hvar sjetten söndag ledig, måst afslås. Ja, för utskottet har uppgifvits, att det inträffat, att jernvägsbetjente fått tjenstgöra ända till elfva helgdagar å rad. Det torde ej heller kunna förnekas, att vid andra klassens telegrafstationer med blott två telegraf- och ett eller två telefonbiträden ytterst sällan en hel söndag kan erhållas ledig. Vid tredje klassens dylika stationer med blott en (qvinlig) tjenstgörande kan det, såvida kyrkan är något aflägsnare belägen, inträffa, att den tjenstgörande *aldrig* får tillfälle att bevisa en gudstjenst.

På grund af den uppfattning af statens pligt mot sina tjenare,

som utskottet ofvan angifvit som sin, synes det utskottet önskligt, att utsträckt söndagshvila kunde beredas statens meranämnda tjänstemän och betjente. Huruvida och på hvad sätt sådant låter sig göra, anser sig utskottet ej kunna bedöma. Att en förbättring i berörda hänseende ej kan ske utan rätt betydliga kostnader, är dock uppenbart. Men äfven om så är, bör det enligt utskottets mening åligga staten att, så långt ske kan, vidtaga åtgärder i angifvet syfte, och anser utskottet en utredning af denna fråga i den omfattning, herr Grundell föreslagit, vara särdeles önskvärd. Vid en dylik utredning kommer säkerligen hänsyn att tagas jemväl till de synpunkter de båda andra motionärerna framhållit.

Utskottet anser sig därför böra med anledning af de väckta motionerna hemställa, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida, på hvad sätt och i hvad mån nödig sabbatshvila, der sådan ej redan medgifvits, må kunna beredas åt tjänstemän och betjente vid postverket, statens jernvägar samt statens telegraf- och telefonväsen.

Stockholm den 25 april 1900.

Å utskottets vägnar:

JULIUS CENTERWALL.
